

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГОРЕСУРСІВ У СТРУКТУРІ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

Розглянуто актуальні питання, пов'язані з організацією ефективної взаємодії використання енергоресурсів у структурі виробничого потенціалу підприємств.

Ключові слова: паливно-енергетичний комплекс, енергозбереження, енергоресурси, енергетичні системи.

Паливно-енергетичний комплекс (ПЕК) України має життєво важливе значення для сталого економічного розвитку країни і досягнення високого рівня добробуту населення. Без його продукції неможливі подальший технологічний поступ та ефективний економічний розвиток будь-якої галузі народногосподарського комплексу. Між сучасною ефективною галузевою структурою господарств усіх форм власності та раціональною структурою ПЕК існують стійкі взаємозв'язки, що забезпечують можливість їх взаємного системного розвитку з урахуванням конкуренції і глобалізації економіки.

Проблеми енергоефективності у підприємницькому та муніципальному секторах досліджують зарубіжні та вітчизняні вчені. Так, питаннями муніципальної енергоефективності займаються Е. Вексей, А. Гула, В. Колодзейчик (Польща); окремими проблемами енергоефективності – К. Тімпе, Г. Люкінг, Г. Меессен (Німеччина); деякими проблемами енергоефективності, об'єктивного обліку та аналізу використання енергоресурсів – Ш. Хенсен, В. Лью, Д. Мілс, М. Сласс (США); вирішенням державних проблем енергозбереження у підприємницькому та муніципальному секторах на основі системного підходу – І. Андрійчук, С. Головка, А. Гаманюк, М. Демченко, В. Задорський, С. Кирик, Г. Козоріз, Ю. Костін, В. Мамалига, В. Миколаєнко, Б. Морозіянець, В. Пархоменко, М. Рубан, А. Романов, М. Стрелков, О. Стремоухова, Д. Федосенко, А. Чопик, В. Яцьків та ін.

Мета статті – дослідження енергетичного комплексу, шляхів його удосконалення, зменшення рівня невизначеності під час прийняття рішень у процесі функціонування підприємства, галузі, всієї економіки і, як наслідок – досягнення більшої передбачуваності розвитку ринку.

Серед особливо важливих проблем паливно-енергетичного комплексу – відсутність конкурентного енергоринку, його деформованість, яка призводить до цінових диспропорцій, значного здорожчання паливно-енергетичних ресурсів, перерозподілу прибутків від енергокомпаній до посередників тощо. Водночас виняткової актуальності набули питання енергозбереження, а також розвитку власного паливно-енергетичного комплексу.

ПЕК – складна господарська система, що поєднує галузі з видобутку паливно-енергетичних ресурсів, їх перетворення на інші види енергії чи енергоносіїв, транспортування та розподілу енергоресурсів між споживачами. У кожному з цих функціональних підкомплексів на рівні окремих підприємств виявилися специфічні проблеми, які потребують розв'язання, зокрема оцінки шляхів диверсифікації енергопостачання в Україну, ефективного використання основних фондів ПЕК, обґрунтування тенденцій та особливостей ринку енергоресурсів за регіонами і підприємствами, організації ефективної взаємодії використання енергоресурсів у структурі виробничого потенціалу підприємств тощо.

Дослідження енергетичної безпеки України у контексті економічних реформ виявило, що в сучасних умовах для забезпечення розвитку економіки потрібний випереджальний розвиток енергетичного комплексу. Основним показником енергетичної безпеки є ступінь відповідності ПЕК вимогам безпеки з огляду на стан усього господарського комплексу країни [1].

Ефективна територіальна організація виробничої діяльності окремих підприємств та умови використання ними енергоресурсів у системі всього виробничого потенціалу надзвичайно важливі. Організація такої взаємодії має складний характер, намагається гармонізувати застосування промислових та сільськогосподарських технологій з навколишнім середовищем.

У сучасних умовах політика комплексного розвитку кожного регіону повинна втілюватися в життя на основі розробленої концепції соціально-економічного розвитку держави, спрямовуватися на забезпечення максимально ефективного використання місцевих природних і трудових ресурсів, пропорційності у розвитку окремих галузей, забезпечених необхідними енергоресурсами з метою розширеного відтворення. Стабільне функціонування господарського комплексу, регіону або окремого підприємства залежить від багатьох факторів, насамперед від оптимальних структурних пропорцій, які базуються на раціональному використанні регіональних умов, факторів та всіх видів ресурсів, що формують можливості забезпечення енергетичної безпеки як пріоритетну умову виробничої взаємодії економіки.

При виборі пріоритетних видів і сфер організаційної діяльності в регіоні за основу доцільно брати такі критерії:

- соціальна значимість виду господарської діяльності в регіоні (вона буде різною, наприклад, для Запорізької, Донецької чи Київської областей);
- ступінь гостроти проблеми, яку потрібно розв'язувати передусім з урахуванням наявних територіальних диспропорцій;
- реальна можливість ресурсного та фінансового забезпечення;
- поєднання державних і регіональних інтересів і процесів економічного зростання та підвищення життєвого рівня населення;
- поліпшення екологічного стану окремих регіонів України.

У зв'язку із застосуванням цих критеріальних оцінок виникає потреба в обґрунтуванні економічних умов з метою забезпечення стійкості енергопостачання в окремих регіонах. Це пов'язано з наявністю множини територіальних утворень як суб'єктів організації й управління виробництвом, необхідністю формування ринку енергоресурсів в умовах прийнятої економічної стратегії розвитку господарства регіону або його окремих підприємств.

Найефективніші засоби забезпечення надійності енергопостачання:

- максимальне використання місцевих джерел енергії;
- заохочування до використання різних видів палива з метою запобігання домінуванню одного з них;
- зміцнення довгострокових зв'язків з європейськими та іншими країнами щодо поставок нафти і газу;
- здійснення розрахунків за отриману енергію тільки в грошовій формі.

Україна продовжує докладати зусиль, щоб за рахунок ефективного використання енергії скоротити імпорту палива та підвищити надійність електропостачання.

Підвищення ефективності використання енергії сприятиме посиленню надійності енергопостачання, покращанню екологічної ситуації та зменшенню витрат на імпорту палива [2].

Основні умови, що забезпечать стійке й ефективне функціонування та розвиток електроенергії в період реструктуризації, такі:

- принципи організації і механізмів інвестування в електроенергетику в період реформування повинні переглядатися одночасно з реструктуризацією підприємств і формуванням конкретного ринку;
- при розробленні моделі конкретного ринку особливу увагу потрібно звертати на необхідність підтримки стратегічного резерву потужностей і можливостей введення нових.

З цієї позиції застосуємо поняття “організація”, яке означатиме властивість матеріальних і соціально-економічних систем щодо виявлення взаємозалежної поведінки окремих частин системи в межах цілого. Окремі частини системи – це її елементи, підсистеми обмежень та змінних величин тощо. Організація системи виявляється насамперед в обмеженні варіантів “поведінки” частин системи і є певною мірою її інваріантною властивістю.

Якщо не брати до уваги внутрішню організацію соціально-економічної системи й аналізувати лише взаємні впливи деяких її змінних “входів” і “виходів”, то з організацією системи ототожнюють перетворення значень “входів” на значення “виходів”, які найбільше відповідають досліджуваній системі за основними показниками.

Наявність зв'язків і відношень між елементами виробництва на певній території у межах окремого регіону дає їм можливість виконувати певну функцію.

Реалізація потенціалу енергозбереження полягає у структурно-технологічній перебудові економіки регіону і подальшому удосконаленні адміністративних та економічних механізмів, що сприяють підвищенню енергоефективності та енергозбереженню [4].

Організація і структура енергетичних систем мають тісний зв'язок, який визначає масштабність впливу окремих факторів на результативність функціонування. Система може демонструвати складну "поведінку" на всій траєкторії розвитку, але деякі її властивості (організаційні, економічні) залишаються незмінними, що сприяє управлінню на основі достовірної інформації про стан прямих і зворотних зв'язків між окремими елементами.

Для сталого функціонування цих елементів необхідні ринкові та організаційні механізми реалізації економічної політики, впровадження яких передбачає:

- реформування відносин власності;
- регуляторну політику та розвиток підприємництва;
- формування конкурентного середовища в господарській діяльності регіонів.

Потрібно вдосконалювати управління та регулювання енергетики на засадах чіткого розмежування функцій органів виконавчої влади з метою створення відповідних умов і правил функціонування об'єктів ПЕК, запровадження справедливої конкуренції на ринках енергоносіїв і на цих засадах збалансувати інтереси держави, енергетичних компаній та споживачів енергоресурсів [3].

Отже, наукове обґрунтування вирішення проблеми організації ефективної взаємодії використання енергоресурсів у структурі виробничого потенціалу підприємств слід взяти за основу регіональної політики держави. Головна мета регіональної політики в частині ефективного використання енергоресурсів – структурна перебудова виробництва й управління для створення сприятливих умов праці, забезпечення стійкого економічного розвитку, збереження природного середовища.

Використані джерела

1. *Галюк І. Б.* Регіональні аспекти забезпечення енергетичної безпеки / І. Б. Галюк // Перспективи та пріоритети розвитку України та її регіонів : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 7–8 жовт. 2010 р. : зб. наук. пр. АНТУ. Сер. "Регіональна економіка". – Луцьк, 2010. – Вип. 7 (2). – Ч. 2: Економічні науки. – С. 8.
2. *Дзядикевич Ю. В.* Енергетичний менеджмент / Ю. В. Дзядикевич, М. В. Буряк, Р. І. Розум. – Т. : Екон. думка, 2010. – 295 с.
3. Енергетична стратегія України на період до 2030 року. – Розд. 9: Гарантування енергетичної безпеки. – С. 101 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.aes-ukraine.com/documents/5390.html - 48к.
4. Регіональна програма підвищення енергоефективності Запорізької області на 2010–2015 роки : затв. рішенням сесії Запорізької обласної ради від 12.11.2010 № 4 : погоджена Національним агентством України з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів (лист від 03.11.2010 № 306-03/13/4-10).